

[The Knowledge Bank at The Ohio State University](#)

Article Title: Законът и благодатта в Похвално слово за Кирил и Методий. Принос към проучването на славянската теза за приемствеността на апостолството

Transliteration: Zakonŭt i blagodatta v Pokhvalno slovo za Kiril i Metodii. Prinos kŭm prouchvaneto na slavianskata teza za priemstvenostta na apostolstvoto

Translation: "The Law and Grace" in the Encomium to Cyril and Methodius: A Contribution to the Study of the Slavic Thesis on the Apostolic Succession

Article Author: Джамбелука-Коссова, Алда (Dzhambeluka Kossova, Alda)

Journal Title: *Polata Knigopisnaia*

Issue Date: December 1985

Publisher: William R. Veder, Vakgroep Slavistiek, Katholieke Universiteit, Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen (Holland)

Citation: *Polata Knigopisnaia: an Information Bulletin Devoted to the Study of Early Slavic Books, Texts and Literatures* 14-15 (December 1985):109-121.

Appears in:

Community: [Hilandar Research Library](#)

Sub-Community: [Polata Knigopisnaia](#)

Collection: [Polata Knigopisnaia: Volume 14-15 \(December 1985\)](#)

ЗАКОНЪТ И БЛАГОДАТТА
В ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА КИРИЛ И МЕТОДИЙ
ПРИНОС КЪМ ПРОУЧВАНЕТО НА СЛАВЯНСКАТА ТЕЗА
ЗА ПРИЕМСТВЕНОСТТА НА АПОСТОЛСТВОТО
АЛДА ДЖАМБЕЛУКА КОССОВА

0.1 Апологетичната кирило-методиевска традиция отразява стремежа на славянския патриотизм да постигне официално признание на пълна автономност на славянската Църква в лоното на християнството. Приели християнска вяра няколко века след възплъщението на Словото, за да отхвърлят придружаващата "закъснелите" духовна малоценност, Славяните превръщат тази историческа действителност във висш признак на достойнство.

Призванието за приемането на християнската вяра е небесно (срв. Евр 3:1), то произтича от Бога и се явява предвестие на извънземните блага. От тук и представянето на Славяните като племе избрано, привилегировано, което се радва на божественото благоволение и милосърдие. За спасението на Славяните и извеждането им от езическото невежество сам Бог се е погрижил, като им е изпратил Константин-Кирил и Методий, възпяти като учители и нови Апостоли.

Славянската теза за приемствеността на апостолството¹, която, посредством различни позовавания на Свещените писания, е трябвало да оправдае тази възхвала в теоретичен план, е целила да докаже, че дейността на Апостолите, продължители на делото на патриарсите и на пророците, съвсем не е довела до съвършенство ерата на Благодатта. Те в същност са били само нейните първи труженици, първите избраници и разпространители на Благовестието. За да могат обаче всички люде да стигнат до познанието на истината и чрез нея да постигнат спасение и вечен живот, във века на Благодатта — ерата на спасението, отбелязана от идването на Христа, Провидението продължава непрекъснато да подбира и проявява вдъхновени свие мъже, които, посредством свидетелствуването на Христа, се превръщат в пример за подражание и по то-

(1) Откритието на славянската теза за приемствеността на апостолството дължим на Р. Пикио — срв. R. PICCHIO. *Questione della lingua e Slavia cristallometodiana*, в: "Studi sulla questione della lingua presso gli Slavi", Roma 1972:7-120, и ID. *The Function of Biblical Thematic Clues in the Literary Code of "Slavia Orthodoxa"*, "Slavica Hierosolymitana" 1 (1977):1-31.

зи начин учат християните да вървят в заповедите на Духа²

0.2 Два основни мотива, залегнали в славянската теза за приемствеността на апостолството, могат да се синтезират така: а. и желанието на всемилостивия Бог всички да бъдат спасени (Бог, "който иска да се спасят всички човеци и да достигнат до познание на истината" — Тим 2:4) и б. в неговата непрестанна грижа да разпределя различните служения сред избранниците, предопределени за изграждането на Църквата, съставена от отделни членове ("Той даде едни да бъдат апостоли, други пророци, други пък благовестители, а други пастири и учители" Еф 4:11). Към този последен стих от посланията на апостол Павел "възлиза почти изцяло славянската екзегетична концепция за възхвалата на собствените Учители в лицето на Кирил и Методий"³

0.3 Сред паметниците, които възвеличават делото на славянските първоучители изхождайки от принципите на славянската теза за приемствеността на апостолството, т.е. като продължители на делото на патриарсите и на апостолите (срв. Еф 4:11 и 1 Кор 12:28⁴), е и *Похвално слово за Кирил и Методий*⁵, почти пренебрегнато от изследователите точно от тази гледна точка⁶. С на-

(2) PICCHIO. *Questions*(¹):38-48, ID. *The Function*(¹):8-13.

(3) PICCHIO. *Questione*(¹):40.

(4) Срв. PICCHIO. *Question* (¹), ID. *The Function*(¹).

(5) Най-древният препис на този паметник е засвидетелствуван в Успенския сборник — вж. *Успенский сборник XII-XIII вв., под редакцией С.И. Коткова*, Москва 1971:198-212. Всички цитати и препратки, отбелязани тук с номер и малка буква, се отнасят до това издание. Изследваният паметник е цитиран в текста с сиглата *ПМ*.

(6) Единствено PICCHIO. *Questione*(¹):44-46 привлече вниманието върху известен общ текстов материал, засвидетелствуван в *ПМ* и в *Пространните митя* на славянските апостоли, отнасящ се до общата идеологическа постановка на трите паметника (срв. и в неговото *The Function*(¹):11-12 анализа на тематичния ключ на *Житията*, който откриваме в *ПМ*). Интересът на повечето от учениците е бил концентриран главно върху авторската атрибуция — вж. *НИМЕНТ ОХРИДСКИ. Събрани съчинения, обработили Б.Ст. АНГЕЛОВ, К.М. КУЕВ, Хр. КОДОВ*, София 1970, т.1:443-447 и цитираната там библиография, към която препращам. Независимо от това, че съставителите на това издание приписват *ПМ* на Охридския епископ, атрибуцията си остава все още неустановена и се нуждае от допълнителни доказателства.

Трябва да се отбележи и това, че АНГЕЛОВ разделя ръкописната традиция на паметника на две *редакции*, втората от които, засвидетелствувана в три преписа, той определя като "съкратена" (срв. стр. 475-478). Тази класификация е неубедителна, защото се основава на един дълъг пропуск, който недвусмислено се дължи на чисто механически причини — вреятно изгубването на няколко листа в общия за трите преписа протограф, а не

стоящата статия бих желала да запълня именно тази празнина, привличайки вниманието на специалистите главно върху начина, по който, в централната част на *Похвалата*, авторът разгръща своята трактовка на въпросната теза.

1. ВРЕМЕТО НА СПАСЕНИЕТО

Тайнственият път на Благодатта е подчинен на божествения спасителен план. Епохата и момента на спасението се намират извън всяка земна способност за избор и решение: "... години или времена, които Отец е положил в Собствената Си власт" — Д.ап 1:7. Ето защо историческото време на обръщението е лишено от каквото и да било значение. Ако Славяните са приели толкова късно новата вяра, то е защото именно това е било желанието на Бога. То ва време за тяхното спасение е било предопределено от божествената Благодат: "Бѣжи бѣгодати тако изволюши въ послѣднии вѣкъ... навѣсти сѣ" [Кирил и Методий] (113а). Тази концепция, която несъмнено възлиза към Д.ап 13:46-48 (на езичниците, макар и последни призвани, понеже са приели с готовност вярата в Христа, е отредено да влязат във веселието на вечния живот и да участвуват в пиршеството в небесното царство⁷⁾, добре позната от *Про- странните жития* на Кирил и Методий⁸ и от *Сказанието за буквите* на Черноризец Храбър⁹, откриваме и в староруските паметници — в *Слово о Законе и Благодати* на Киевския митрополит Иларион¹⁰ и в *Житието на Теодосий Печерски*

за съзнателна намеса от страна на преписвача. Самият скок започва и за вършва по средата на изреченията и, независимо от пълната логическа несвързаност, която се е получила, никой от преписвачите, може би поради авторитета на третирания в паметника, не е направил никакъв самостоятелен и целенасочен опит да му предаде по-ясен смисъл.

- (7) Срв. в *Glossa ordinaria* (MIGNE. PL 114:113) коментарът към Мт 8:11, т. е. към обещанието за спасение отправено от Исус към езичниците.
- (8) Срв. F. GRIVET et F. TOMŠIĆ. *Constantinus et Methodius Thessalonicensses. Fontes*. "Radovi Staroslavenskog Instituta" 4(1969):95,147-153.
- (9) ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР. *О писменехъ. Критическо издание изготвила А. ДЖАМБЛУКА КОССОВА, словоуказател изготвила Е. ДОГРАМАДЖИЕВА* (= "Studia Historica et Philologica, Sectio Slavica" 7) София-Firenze 1980:115-116,117.
- (10) За Иларион инструментът на Благодатта, решила да озари Киевска Рус в края на X в. (лъчите на богопознанието, е княз Владимир — срв. *Des Metropoliten Ilarion Lobrede auf Vladimir den Heiligen und Glaubensbekenntnis. Nach der Erstausgabe von 1844 neu herausgegeben, eingeleitet und erläutert von L. MÜLLER*, Wiesbaden 1962, и *Die Werke des Metropoliten Ilarion, eingeleitet, übersetzt und erläutert von L. MÜLLER*, München 1971.

от Нестор¹¹.

В действителност сам Христос в притчата на наетите работници за лозето¹² е изяснил, че именно защото призаването е положено в божията власт, милосърдният Бог за почтено призваните е отредил същото възнаграждение, което е определено и за най-рано покръстилите се (срв. Мт 20:1-16). На Отца, с други думи, са чужди привилегированите позиции. Той се ръководи единствено от абсолютната си воля и от безкрайната си щедрост. И затова той не само не престава да въвежда в небесното царство все нови и нови люде, но всички тях възнаграждава по еднакъв начин. Позоваването на тази притча, което четем в *ПМ* (113а) има двукратно предназначение. Отново подчертава, че предопределеният за спасението на Славяните е бил именно "единадесетия час" и същевременно категорично отхвърля всяка клевета относно тяхната духовна малоценност. Християнското равнодостоинство на Славяните с другите народи, приели векове по-рано новата вяра, се дължи на тяхната готовност да отговорят на призванието. Само тази готовност е от съществено значение. На същата притча и със същото предназначение се позовават и други старославянски книжовници. Откриваме я например в *Похвално слово за Кирил* от Климент Охридски¹³ и в *Житието на Теодосий Печерски* от Нестор¹⁴.

2. МИЛОСЪРДИЕТО НА БОГА

2.1 Самото спасение следователно не е друго освен проявата на милосърдието на Бога. Приведеният вече стих от Първото послание на Ап. Павел до Тимотей (2:4 Бог, който иска да се спасят всички човеци и да достигнат до познание на истината) срещаме цитиран в различни старославянски паметни-

(11) За източните славяни, "стадо бесловесныхъ овцы", Благодатта след като "испърва мѣсто наѣмаша възъ и блгословихъ", избира в лицето на Теодосий Печерски пастира, който, чрез своето свидетелстване на Христа, ще ги доведе до познание на истината и до вечно спасение — срв. А. GIAMBELLUCA KOSSOVA. *Per una lettura analitica del "žitie prepodobnago Feodosija Pečerskago" di Nestore. "Ricerche Slavistiche"* 27-28 (1980-1981):65-100 (в частност 79-82) и *Успенский сборник* (5):73,276.

(12) Вж. коментара на тази притча в *Glossa ordinaria* (7):150.

(13) Срв. А. ДЖАМБЕЛУКА КОССОВА. *Наблюдения върху литературното наследство на Климент Охридски: към интерпретацията на "Похвално слово за Кирил"*. в сб. "Доклади от Първи международен конгрес по българистика, София 23 май - 3 юни 1981, Симпозиум Кирило-методиевистика и старобългаристи ка", София 1982:188-211, и *КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ* (6) т.1:426-428.

(14) Срв. моята студия *Per una lettura* (11):77 и *Успенский сборник* (5):72 (26в).

ци¹⁵, където се явява доктринална предпоставка и авторитетно оправдание на делото на Константин-Кирил и Методий, възвеличени като нови Апостоли, изпратени на Славяните свише, за да осъществят на практика тяхното, желано от Бога, спасение. В *ПМ* концепцията за Бога милостив, готов да прощава и желаещ, щото и нечестивият да живее, е изразена посредством кратки дословни извлечения от трактовката на обръщението, която четем в *Книгата на пророк Иезекиил* 18:21-31 и 33:10-16 (109г). Господ не благоволи смъртта на нечестивия, а да се обърне от пътя си и да живее. Многократните приканвания към покаяние изясняват, че именно покаянието заличава беззаконното поведение. Или, казано с други думи, възвръщането към правия път води безусловно към живот. Затова, изяснява авторът на *ПМ* в своето доктринално въведение, и Христос *смири Себе си и стана послушен до смърт, даже до смърт на кръст* (Фил 2:8; 109в). Така той *осъди греха в плътта* (Рим 8:3; 109г), *защото както в Адама всички умираат, така в Христа всички ще оживеят* (1 Кор 15:22; 109г). *Възкресен, първият плод на починалите* (1 Кор 15:20; 109г) той ще се върне, за да съди *всекиго според постъпките му* (Иез 33:20 → Мт 16:27; 109г) след като е *совою наставляв родъ ѹлвѹъ на неистѹльнѹиѹ поѹтъ* (109г). При първото си идване Христос е поискал от своите последователи да се самоожертвуват за него. Когато се върне в славата на Отца, той ще възнагради всекиго според деянията му. Тази теологическа истина е звучала като предупреждение за новопокръстените, които след като са тръгнали по пътя на спасението е трябвало да постоянствуват в него, за да могат да се радват на есхатологическите блага, защото ако *праведният се отвърне от правдата и стори неправда, ... ни едно от праведните дела, които е сторил, няма да се помни... и за греха, който е сторил, ... ще умре* (Иез 18:24).

2.2 Христос е заявил, че е дошъл да изпълни божественото желание проявено в Стария Завет и само несъвършено отявлено в Закона (срв. Мт 5:17 *Да не мислите, че съм дошъл да разруша закона и пророците; не съм дошъл да разруша, но да изпълня*). Следователно Христос, който се яви *еднаж да отмах*

(15) Вж. например цитираните ⁽⁸⁾ и ⁽⁹⁾ творби. И Нестор в *Житието на Теодосий Печерски* използва това, общо за цялото Православно славянство и затвърдено от една почти двувековна традиция, доктринално наследство. Несъмнено то е било много добре познато на съвремените му читатели и затова той не намира за необходимо да приведе буквалния цитат, а се задоволява от една косвена препратка срв. А. GIAMBELLUCA KOSSOVA. *Il messaggio evangelico di Feodosij di Kiev*, "Cristianesimo nella storia" 11/2(1981):371-399 (в частност 376-379) и *Успенский сборник* ⁽⁵⁾: 74 (27в-г).

не грееш, като принесе Себе Си в жертва (Евр 9:26; 109г) е крайната цел, към която се стреми целият Стар Завет (срв. Рим 10:4). Той е водачът към спасението, начертава пътя, който трябва да се измине, за да се стигне до спасението и по този начин да се изпълни всемирното спасително желание на Бога, желание, което се осъществява именно посредством опознаването на истината – Исус (срв. Ио 14:6). Следователно сам Христос се явява продължител на дейността на патриарсите и пророците, защото разкритието, което е било сторено в древните времена чрез разни частични съобщения и по много начини, в края на тия дни именно чрез него Сина божи бива доведено до съвършенство (срв. Евр 1:1-2).

2.3 Исус е дошъл и за да призове грешните на покаяние (Лк 5:32, срв. и 15:7), а покаянието е последица от познаването на истината, до която се стига чрез оповестяването на Евангелието¹⁶. Бог *жалоуиив и милосърд* (Йона 4:2), който не остави во създааниа своегю... ни *завъи дѣла роукоу своегю* ...*възъвъкъ нашъ* (109г-110а), пише авторът на *ПМ*, е изпратил на Славяните Кирил и Методий, последователи на патриарсите, на пророците и на евангелистите (Еф 4:11), получили божествено поръчение свише за свидетелствува не сред човечи, които не *умеят да различават дясната си ръка от лявата си ръка* (Йона 4:11; 111г). В този цитат от *Книга на пророк Йона*, който в оригиналния контекст е едно саморазкритие на милосърдието на Бога, изказано в пряка реч, лесно откриваме едно красноречиво позоваване на автора на *ПМ* на покаянието на Славяните. Не трябва да се забравя и това, че спасителното желание на Бога не е абсолютно, а подчинено и на решението на хората, които биха могли и да отхвърлят спасителния дар (срв. Мт 23:37). Затова Бог дава възможността да се върнат на тези, които се покаяват (срв. Сир 17:20). Следователно изтъкнатото покаяние на Славяните е и израз на тяхното желание да търсят Бога¹⁷.

3. ИДЕАЛНИЯТ ХРИСТОВ ПОСЛЕДОВАТЕЛ

3.1 Премъдростта на книжника. Свидетелствуването на Христа, т.е. слу-

(16) Избрани учениците (Ио 15:1 и Мк 3:13-16) и посочен им примера, на който трябва да подражават (Ио 13:15), сам Христос ги подготвя за изпълнението на това поръчение-задължение (задължение, от което никой не може да се освободи срв. Дея 26:16-18 и 1 Кор 9:16), след като Светия Дух е слязъл върху тях.

(17) Същият мотив е силно подчертан в *Похвално слово за Кирил* ⁽¹³⁾ и в *Житието на Теодосий Печерски* ⁽¹¹⁾.

женитето, предполага притежанието на Премъдростта, която не се постига, а е върховният дар, който сам Бог отдава. Може да се търси посредством непрекъснатата молитва¹⁸ и ако търсещият е избранникът божи, предопределен да осъществи спасителния план на Премъдростта, милостивият Бог я дарява (срв. Пр. Сол 8:17 и Як 1:5-6) проявявайки я посредством Светия Дух (срв. 1 Кор 12:7: *А на всеки се дава проявяването на Духа за обща полза*; вж. и 1 Кор 2:6-16)¹⁹

В *Премъдрост на Исуса, син Сирахов* Премъдростта е представена като привилегия на книжника. Неговото превъзходство в Премъдростта е описано с най-възторжени изрази в 39:1-14. Авторът на *ПМ* осветлява Премъдростта на Солунските братя посредством най-съществените стихове от тази възхвала (Сир 39:1-2, 4-9, 11-14; 111б-в). За да се вникне цялостно в неговия замисъл и следователно във функцията на тези цитати, трябва да се припомни, че християнският книжовник, обучен в царството Божие, извлича от своето премъдро съкровище и старо и ново, Старият завет успоредно с новата действителност на царството на Месията, действителност, която се явява изпълнение на Зако на (срв. Мт 13:52: *Затова всеки книжник, който е усил за небесното царство, прилича на домакин, който изважда от съкровището си ново и старо*). Христос е крайгелният камък, който обединява двата завета, както е обединил двата народа²⁰ (срв. Евр 2:14-16; 109г); затова и идеалният христов последовател е онзи, който притежава и управлява цялото богатство на Стария завет, обогатено от усъвършенствуванията на Новия. Точно като такива "стопан-

-
- (18) Вж. молитвата на Соломон за да получи Премъдростта (Пр.Сол 8:21-9:18). Срв. и А. DANTI. *L'itinerario spirituale di un santo: dalla saggezza alla Sapienza. Note sul cap. III della "Vita Constantini"*, в сб. "Константин-Кирил Философ". София 1981:37-58, в частност 53-55. Студията на DANTI предлага образцов тълковен анализ на начина, по който, според разказа на агиографа създал *Пространното Житие на Кирил*, бива дарена премъдростта на Константин Философ. Авторът на *Азбучната молитва* (срв. А. GIAMBELLUCA KOSSOVA. *Ricerche assiduamente la Sapienza nella preghiera. (Note sulla "Preghiera alfabetica" e sull'espressione пространно слово)*, в сб. "Литературознание и фолклористика. В чест на акад. Петър Динев" София 1983:69-76) въздига своята молитва към Бога, за да получи Премъдростта задължително условие за постигане на желаната от него цел: *навъ сътвори евангелско слово*.
- (19) Йоан Златоуст учи, че само посредством проявата на Духа се стига до познанието на Писанията и се вниква в действителния замисъл на всичко, което те крият в себе си (срв. MIGNE. PG 53:175).
- (20) Срв. Н. DE LUBAC. *Exégèse médiévale. Les quatre sens de l'Écriture*. Paris 1959 (италианско издание Roma 1959-1972, t. I:581).

пани-администратори¹¹ са възвеличени Константин-Кирил и Методий в централна та част на *ПМ* (1116-113а).

3.2 Съкровището на Стария и на Новия Завет. На аналогите между апостолите на Славяните и най-великите герои на библейската епопея, аналогии, върху които е построена цялата централна част на *ПМ*, е почти напълно чужда строгата антитезна трактовка присъща за *Слово о Законе и Благодати* на Иларион киевски²¹ Староруският автор разгръща в екзегетичен план алегоричната интерпретация на Стария Завет, посредством която в Посланието до Галатяните Ап. Павел полемизира с противниците си (срв. Гал 4:21-31). За автора на *ПМ* и едните и другите са земните инструменти, с които си служи божественото Провидение, за да превърне в историческа действителност своето желание. *Сам Бог е установил двата строя за регламентиране на отношенията между Него и човека*²² Той е определил и действоването на древните герои на историята на човечеството да се осъществи под властта на сянката, а това на новите в нашия случай Кирилл Философ и Методий под тази на Истината, излъчена от Христос, който е *унищосал сенките и отраженията в Писанията, за да се разкрие дъждът, чрез който ще живеят вярващите в него*²³ Съдейници на Бога (2 Кор 6:1; 111в) като древните и вдъхновени от вярата на Патриарсите (Евр 11) Кирил и Методий, основани на канарата на вярата — Христос (Мт 7:24; 111в) — довършват великите подвизи на праотците на Израил (111г). Следователно не аналогия-противопоставяне, а *аналогия изпълнение усъвършенстване*, както е било подготвено от самия спасителен план на Бога, който е предопределил времето на Месията за християните (срв. Евр 11:4).

3.2.1 Вярата на Авраам. Последователи на Авраам във вярата (111г), като него Кирил и Методий пръселят в земята оръжията на своята вяра, но като служители на Новия завет, на който Исус, потомък на Авраам (Гал 3:16; 111г) е станал *поробител* (Евр 7:20-22) и посредник (Евр 9:15-28 и 12:24). Затова този завет е последно и окончателно спасение (Гал 3:6-29; 112а).

Украсени с вярата на Авраам (срв. Рим 4:1 и сл.) тѣзи же дѣтели съконь часта: получили са Завет от Бога за люде поробени от творението, на което и са се кланяли вместо на Твореца (Рим 1:25; 111г). С тези думи Ап. Павел

(21) Вж. библиографията (1⁰).

(22) Н. DE LUBAC. *Exégèse* (2⁰):556.

(23) Н. DE LUBAC. *Exégèse* (2⁰):585.

заявява, че целият езически свят е жертва на греха. Той не го оправдава, защото това е пряка последица от отказа на езичниците да признаят Бога и да го славят като такъв. Затова и сам Бог ги е изоставил (срв. Рим 1:26-32). На Кирил и Методий обаче, точно на тези люде, Бог е дал Завет кръщен^ию въ оставленне грѣховъ (112а). Привидното противоречие преследва по-силно изтъкване на покаянието на Славяните, на тяхното желание да признаят Бога (срв. горе 2.3) и спасителното жертвоприношение на Христа (срв. поканата на Св. Петър, която четем в Дея 2:38: *Покайте се и всеки от вас нека се кръсти в името Исус Христос за опрощаване на греховете ви*). С други думи авторът отново набляга върху проявеното от страна на Славяните желание да приемат предложения от Бога спасителен дар.

3.2.2 Превъзходството на свещеничеството на Кирил и Методий. Възпоменаването на подвизите на Моисей и Аарон, *свещеници божии* (срв. Пс 98:6; 112а) и посредници на божествените чудеса (Изх 7:1-17:7; 112а) в полза на Израилитите, завършва с възклицанието и сина же прѣбѣжнага и бѣоугоднага уѣвѣка [Кирил и Методий] ннунмже мнѣша тою навиѣста сѣ, того же бѣина дѣа напоена сѣвѣише (112а-б). За да възвеличае превъзходството и съвършенството на свещеничеството на Кирил и Методий, служители на Завета, в който е проявен Светия Дух (2 Кор 3:6-11), Завет вдъхнат направо в сърцата (Евр 7:6; 112в), авторът на *ПМ* се позовава на онези епизоди от историята на Израил, които по най-подходящ начин осветляват величието на подвизите на славянските Апостоли, нови Моисей и Аарон за новия Израил. Същевременно тези епизоди се отъждествяват със символите, които Отците на Църквата откриха в самите Писания и върху които основаха доктрината за единството и съгласуваността между двата Завета²⁴. В *ПМ* четем, че Кирил и Методий люди изведоста из многомрауѣнаго днѣвольскаго мрѣа... не въ поустѣинѣю же на изведоста, нѣ на свѣтѣ бѣоугоднѣи наставниѣ, не ис камене водоу изведѣзша, нѣ вѣроу словесе бѣина жаднѣи на напоиѣста²⁵, не ис нечювьствѣна же камене водоу изведѣзша, нѣкоже и она, нѣ истекѣшѣю крѣвию и водоу шт прѣвнѣстѣи нѣ рекрѣ гѣ нашего їс хѣ²⁶ вѣрнѣи нѣ вѣчюноу гѣ пишоу и бесконѣчнѣи живѣта в спсѣнии прѣдѣста, въ штѣдѣнии грѣхомъ подаѣющѣ, ни хлѣба ангѣлска

(24) H. DE LUBAC. *Exégèse* (20):549-657.

(25) И Климент Охридски представя Славяните като жждащи разѣума бѣина срв. (13).

(26) За превъзходството и съвършенството на кръщенiето в Христа, спрямо това на Моисей и на Предтечата срв. ВАСИЛИЙ ВЕЛИКИ *De Baptismo* (MIGNE. PG 31:1532,1564).

напитающа, нъ истонѣ тѣло ꙗко нашего ꙗко хъ²⁷ (112б).

В действителност самият свят и епохата тези на Месията в които действуват Кирил и Методий, правят съвършена тяхната мисия. Спасителното действие, което произлиза, е пряка последица от единственото угодно жертвоприношение *принасянето на Исус Христовото тяло веднѣж за винаги* (Евр 10:10), *хляб за живот*, който дарява вечен живот (Ио 6:32-33 и 48-58), вода, която премахва жаждата и превръща напоените с нея в *извор на вода, която извира за вечен живот* (Ио 4:14).

3.2.3 Новите Апостоли. Благословени заедно с Авраам за вярата си, сътворители на спасението на Славяните ново избрано племе, Кирил и Методий са и новите Апостоли, приели, както и учениците на Христа, игото на Исус (апѣломъ соупроуѣнника 112в, срв. Мт 11:29), за да свидетелствуват по целия свят, *проповядвайки благовестието на всяка твар* (Мк 16:15) и *научавайки всички народи* (срв. Мт 28:19), както сам Спасителят е заповядал на учениците си: *бескъвръннѣи и ширнѣи хъвѣннѣи слоужѣѣ слоужѣи и проповѣдателя нависта са, апѣломъ соупроуѣнника, на то же дѣло избѣрана... въсю въ селѣноу обидоста, исполнающа оученичѣмъ та мѣста въ нихъ они не постоуша* (112в-г).

В *Посланието до Римляните* Ап. Павел пише: *Обаче имах за цел да проповядвам благовестието така, не там гдето беше вече известно Христово име, да не би да градя на чужда основа* (15:20; вж. и 2 Кор 10:15-16). Чрез позоваването на тези думи на Ап. Павел авторът на *ПМ* (112г) изтъква, че същата заслуга имат и Кирил и Методий. Те са изпълнили с учението местата, в които учениците на Исус не са били достигнали. А това означава не само, че са градили на девствена основа, но подчертава още веднѣж и необходимостта да бъде продължено делото на първите Апостоли, които не са успели да просветят всички земи. Същевременно подвигът на солунските братя е много по-достоеен за възхвала, защото е по-съвършен от този на Апостолите. Кирил и Методий не само на свидетелствували Христа, но и из нова писмена *въображѣша и съвършнѣста въ наѣзикъ новъ* (112г). По този начин *неже бѣ са шт прѣмоу дрѣвнѣхъ и разоумѣнѣнѣхъ оуѣтано, то штрѣвено въистѣ младенчѣмъ въ послѣдѣнни въкѣ сима* (112в). И тук, макар и косвено, авторът отново се позовава

- (27) Във възпоминанията на древните събития от историята на Израил, свидетелство за неуморимото търпение и милосърдие на Провидението милосърдие, което в "седмия век" е докоснало Славянското племе средновековният читател неминуемо е откривал и едно красноречиво предупреждение отправено към неофитите да постоянствуват във вярата в Бога, за да не предизвикат неговия гняв.

на спасението изцяло положено във волята на Бога. Благодаратта в действителност се разкрива или на нищите и на младенците, защото точно това е желанието на Отца (същият мотив е използван и от Нестор²⁸), или пък на онези, на които сам Синът благоволява да я разкрие — Мт 11:25-27: *Благодаря Ти, Отче, Господи на небето и на земята, защото си утаил това от мъдrecи и разумни, а си го открил на младенци. Да, Отче, защото така Ти се видя угодно ...освен Отца никой не познава Сина; нито познава някой Отца, освен Синът и оня, комуто Синът би благоволил да Го открие.*

Кирил и Методий са новите духовни синове на църквата, които продължават дейността на Апостолите²⁹, защото са получили божествената светлина чрез Христос (срв. Мт 5:14-16). Обучени в правата вяра **ДЪА** напоена шт **БЪА** (срв. Дея 1:8 и 13:47; 112г) въпреки че са възсияли последни, като звездата-денница превъзхождат с блясъка си своите предшественици (112г). Със същата метафора-сравнение е изразено превъзходството на Кирил Философ в *Похвално слово за Кирил* от Климент Охридски и е възвеличен Теодосий Печерски от Нестор³⁰. По този начин късната поява бива обезначена. На преден план изпъква излъчваната от божии избраници светлина. Както и Апостоли-те, Кирил и Методий са *виделината на света* (срв. Мт 5:14-16): новата пропо **ВЪДЪННИКА** и **СВЪТЪЛНИКА** въсен въселенѣи (113а)³¹

Приели *благоото иго* на Исус (вж. Мт 11:30), като добри Христови войници (2 Тим 2:3), благочестиво живеещи в него (2 Тим 3:12) Кирил и Методий

(28) Вж. моята студия *Per una Lettura* (¹¹):79-80 и *Успенский сборник* (⁵):73-74 (276).

(29) Подновявайки, тъй да се каже, чудото на Кана пише ДЕ ЛЮБАК тези доктори на Новия Завет разливат за своите слушатели виното на евангелската проповед. Благодарение на тяхното слово Църквата зачева и ражда своите духовни синове и така Свещената проповед предава на всяко поколение онаследената от Апостолите доктрина, т.е. онова учение, което разкрива Писанието като му придава евангелско познание (срв. Н. DE LUBAC. *Exégèse* (²⁰):1209-1216 с богата библиография).

(30) Срв. (¹¹) и (¹³).

(31) "Касиодор заявява, че Отците, благодарение на процеса на уподобяване то им на Бога, постигнато чрез размишленията върху Свещените Писания, със своето слово се превръщат в светлинни водачи, които извеждат към небето, т.е. като стъпала на една стълба, посредством която се стига до съзерцанието на Бога, който ни говори от Писанията," срв. V. REC CHIA. *Reminiscenze bibliche e "topoi" agiografici negli "Atti" anonimi di San Sebastiano Vescovo di Canosa. "Vetera Christianorum"* 4 (1967):151-181 (цитатът е на с. 155). За светлината, която излъчва Кирил Философ срв. (¹³). Със своята лъчезарност Теодосий Печерски притегля към себе си всички желаещи **ТОГА** **ЕДИНОЮ** **СВЪТА** **НАСЪТЪТТИ** **СТА** - вж. моята студия *Per una Lettura* (¹¹):80 и *Успенский сборник* (⁵):74 (276). 119

неустрасимо изпълняват своето поръчение³² и с радост понасят всяка мъка, било тя душевна или физическа: не пощадаща дъша своенна ни пощадаща телесе своенго (срв. 1 Пет 4:14; Дея 5:41 и 2 Тим 3:13; 113а), винаги готови, както Заведеевите синове (вж. Мт 20:22) любимите ученици и сред най-първите приели поканата на Учителя да го следват да изпият със наслада чашата на Исус за правата вяра: въсггда готова сѣщи за правоуно въроу сластно испити хѣвоу вашѣ³³ (113а).

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В *Похвално слово за Кирил и Методий* възхвалата на славянските Апостоли е разгърната изцяло на фона на спасителната дейност на Христа. Самото възплъщение и жертвоприношение на Словото висш израз на божественото мило сърдие са преследвали изпълнението и усъвършенствуването на спасителното желание на Отца, само частично, въпреки разнообразните начини, проявено в Закона. Затова и избранниците Божии, инструменти на Благодатта и последователи Христови, довършители на делото на патриарсите и на евангелистите, задължително е трябвало да бъдат книжници, надарени с Премъдростта на древните и същевременно обучени в Новия Завет. *Одобреният от Бога работник*, който е длъжен да излага право словото на истината (срв. 2 Тим 2:15), трябва да администрира в полза на общността (срв. Мт 25:14-40) именно това двойно съкровище, в което съжителствуват и старо и ново, Законът и Благодатта. Точно такива книжници-работници са били Константин-Кирил и Методий. Това обуславя както тяхното превъзходство спрямо предшествениците им, така и изрядното изпълнение на полученото свие поръчение.

Резултатите от предложения в предните страници анализ сочат, че в *ПМ* са налични всички основни мотиви на славянската теза за приемствеността на апостолството, които срещаме, поотделно или в различни комбинации, и в ред

(32) За дръзновението в свидетелствуването на Христа срв. J. DUPON. *Le discours de Milet. Testament pastoral de Saint Paul (Actes 20:18-36)*. Paris 1962.

(33) Възпрепятствувани да се жертвуват като мъчениците посредством една истинска *imitatio Christi* (срв. P. GUERANGER. *Les actes des martyres depuis l'origine de l'Eglise chrétienne*, t. II. Paris 1857:ch. III сл. и M. PELLEGRINO. *L'imitation du Christ dans les Actes des martyres*. "La Vie Spirituelle" 98(1958):38 и сл.), Кирил и Методий изпълняват трудното поръчение за неустрасимо свидетелствуване на Христа с абсолютно себеотрицание и са готови да дадат доказателство за това с живота си. Същото доказателство преследва и Теодосий Печерски срв. моята студия *Il messaggio evangelico* (¹⁵):391-392 и *Успенский сборник* (⁵):119 (57а), 120 (57г-59а).

други литературни паметници, възлизаци към най-древния период от писмената традиция на Православното славянство. Това разбира се все още не е достатъчно, за да се отъждестви *Похвалата* с предложения от ПИКИО повествователен модел³⁴, или доктринален кирило-методиевски 'Манифест',³⁵ Същевременно не може да се изключи априорно тази възможност. Тя все пак би могла да намери положителен или отрицателен отговор само след като допълнителни изследвания изяснят окончателно проблема за авторската атрибуция и датировката на паметника, както и въз основа на резултатите от едно строго критическо издание на самия текст. Днес, при липса на сериозни подготовителни проучвания, можем само да констатираме, че предложената в централна част на *Похвалата* идеологическа постановка е крайно близка до предполагаемия повествователен модел, или поне по-близка, понеже много по-широко разгърната и по-всеобхватна, от другите познати паметници.

(34) Вж. R. PICCHIO. *Questione della lingua* (5):44.

(35) Срв. R. PICCHIO. *Compilazione e trama narrativa nelle 'Vite' di Costantino e Metodio*. "Ricerche Slavistiche" 8(1960):61-95.